

Bolu Vilayetinde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1933-1948)

Suna ALTAN*

Özet

Zaferle neticelenen Milli Mücadele'nin ardından kurulan yeni devletin yönetim şekli hususundaki belirsizlikler, 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle netliğe kavuşmuştur. Bu tarihin anlam ve önemine binaen 1925'te çıkarılan bir kanunla 29 Ekim'in Cumhuriyet Bayramı şeklinde her yıl tüm ülkede ve dış temsilciliklerde kutlanması uygun görülmüştür. 1925 yılından itibaren Cumhuriyet Bayramı, devlet desteğiyle yurdun her yerinde büyük bir coşkuyla kutlanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada, 1933-1948 yılları arasında Bolu il merkezi ve ilçeleri ile köy ve kasabalarında gerçekleştirilen Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ele alınmıştır. Çalışmanın başlangıç yılı 1933 olarak belirlenmiştir. Kutlamalar 1925 yılından itibaren yapılmış olsa da, Bolu iline dair kutlama kayıtlarına 1933 yılı itibarıyla ulaşılmıştır. Bu çerçevede 1933-1948 yılları arasında kutlama hazırlıkları, yapılan törenler ve etkinliklerin içeriklerine dair bilgiler derlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada Başbakanlık Cumhuriyet arşivi belgeleri esas alınmış olup çalışma ayrıca Bolu'nun yerel gazeteleri ile konuya dair kitap ve makalelerle tahkim edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Milli Bayram, Tören, 29 Ekim.

REPUBLIC DAY CELEBRATIONS IN BOLU PROVINCE (1933-1948)

Abstract

The uncertainties regarding the regime of the new state established after the victorious War of Independence became clear with the proclamation of the Republic on October 29, 1923. Based on the meaning and importance of this date, with a law enacted in 1925, it was deemed appropriate to celebrate October 29 in the form of the Republic Day every year in the whole country and in foreign representative offices. Since 1925, the Republic Day has been celebrated with a great enthusiasm all over the country with the support of the state. In this study, Republic Day celebrations held in Bolu city center and districts, villages and towns between 1933-1948 are discussed. The starting year of the study was determined as 1933. Although the celebrations have been held since 1925, the records of the Bolu province could be reached as of 1933. In this framework, information about the preparations for the celebration, the ceremonies

* Dr. Iğdır Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu Gümrük İşletme Bölümü,
suna.altan@igdir.edu.tr

held and the contents of the activities between 1933-1948 was tried to be collected. In the study, documents of the Prime Ministry Republic Archives were taken as basis and the study was also strengthened with Bolu's local newspapers and books and articles on the subject.

Keywords: *Republic, National Day, Ceremony, October 29.*

1. Giriş

Toplumlar geçmişlerine dair önemli bir olayı, bir kahramanı veya bir olguyu belirli sürelerde anmak istemişlerdir. Bu anmalar, bir topluluk tarafından düzenlenen şenlikler olarak tanımlanabilir. Bu şenlikler, toplumdaki bireyler tarafından benimsenerek çeşitli şekillerde yapılmaya başlanmıştır. Zaman içerisinde yapılmış olan bu şenliklere *bayram* adı verilmiştir (Tanış 2020:108; Şarkılı 2019: 363). Süreç içerisinde toplumlar, bayram kutlamalarında daha çok kendi tarihlerinde önem verdikleri özel günlerin kutlamalarına yoğunlaşmışlardır. Bu özel günler arasında milli bayramlar ilk sırada yer almıştır. Millî bayramlar toplumların hafızasındaki en önemli gün olması ve bunun yanında millî duyguları ortaya çıkarması bakımından önem arz etmiştir (Erdem 1992:257). Millî bayramlar, yönetim ile halkın birlik içinde kaynaşmasını sağlayan önemli etkenlerden bir tanesidir. Bu nedenle toplumlarda millî bayram kutlamaları toplumu oluşturan halkın ortak kimlik ve kültür etrafında birleşmesini sağlayan temel rolünü üstlenmiştir (Demir 2015: 39). Tüm toplumlarda millî bayram olgusu bu temel üzerine kurulmuştur. Türk tarihinde bayram kutlamalarının yapıldığı bilgisinin var olmasına karşın, bayram kavramının hangi tarihten itibaren kullanıldığı konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Millî bayram ya da millî gün kutlamalarına Osmanlı Devleti'nde II. Meşrutiyet'in ilan edildiği döneme kadar rastlanılmamıştır. İttihat ve Terakki'nin yönetiminde etkin olmasıyla toplumda Türkçülük akımının etkisi artmaya başlamıştır. Bu dönemde halkta millî duyguları uyandıracak ve toplumda birleştirme sağlayacak millî bayram düşüncesi güç kazanmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte, ilan tarihi olan 23 Temmuz'un ilk millî bayram olarak kutlanması kararı alınmıştır. 1909 yılında kabul edilen bir yasa ile 23 Temmuz millî bayram ilan edilerek kutlanmaya başlanmıştır (Albayrak 1987: 31; Doğanay 2007: 119). Ancak bu kutlamalara devletin siyasi varlığının son bulmasıyla birlikte son verilmiştir. Ancak bu dönemde Anadolu'da yeni bir devletin doğuşu gerçekleşmiştir. Yeni devlet, 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'yla uluslararası arenada ve tarih sahnesinde yerini almıştır (Toprak 2020: 166-167; Zürcher 2016: 248). Fakat yeni devletin rejimi konusunda herhangi bir netlik söz konusu olmamıştır. Kurucu kadro devletin rejimi konusunda çalışmalara başlamıştır. Mustafa Kemal'in yeni rejim konusundaki düşüncelerinden ötürü Vekiller Heyeti'nin kuruluşu gerçekleştirilememiştir. Mustafa Kemal, mecliste yapmış olduğu görüşmeler neticesinde yaşanan bu sorunun, yasama ile yürütme arasındaki ilişkilerin iyi düzenlenmemiş olmasından kaynaklandığı görüşünü dile getirmiştir. Bu nedenle anayasada değişiklik yapılması gerekliliği konusunda fikrini bildirmiştir. Anayasada yapılacak olan değişiklikle meclis tarafından seçilecek olan Cumhuriyet Reisi devletin başında bulunacak, başvekil seçecek, Cumhuriyet Reisi bunun yanında isterse Meclise ve Vekiller Heyeti'ne de başkanlık edebilecektir. Anayasada

yapılacak olan değişiklikle Cumhuriyetin ilanı da mümkün kılınacaktır. Mecliste yapılan görüşmelerin olumlu geçmesinin ardından anayasa değişikliği kabul edilmiştir. 29 Ekim 1923'te Türkiye'nin bir Cumhuriyet olduğunu duyurulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal, ilk Başvekili İsmet Paşa olmuştur (Karpap 2016: 129; Ercüment Kuran 2002: 331; Ahmad 2019: 91).

Yeni rejimin tüm ülkede halka duyurulması konusunda 101 pare top atışı yapılması kararı meclis tarafından alınmış ve uygulanmıştır (Akbulut 2002: 336). Yapılan top atışları ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti Devleti kuruluşunun ilk kutlaması gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni kurulan devletin hem adı hem de yönetim şekli belirlenmiştir. Türkiye'de 29 Ekim 1923'ten itibaren halk egemenliğine dayalı yönetime geçilmiştir.

2. Türkiye'de Cumhuriyet Bayramı Kutlamalarının Doğuşu

Cumhuriyet Bayramı'na dair gerçekleştirilen ilk kutlama 29 Ekim 1923 tarihinde yapılan 101 pare top atışı ile gerçekleştirilmiştir (Kemal 2012: 1084). Böylece Türk halkı bağımsızlık ateşinin yandığı 29 Ekim'i ilk kez kutlamış bulunuyordu. 1925 yılının Şubat ayında, 29 Ekim günün kutlanması hususunda mecliste görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sonucunda 29 Ekim günü millî bayram olarak kutlanması kararı alınmıştır (BCA 30.18.1.1.12.75.6, 08.02.1925). Bu kararın ardından 1925 yılının Nisan ayında meclise bir önerge sunulmuştur. Önerge için yapılan görüşmeler sırasında Başvekil Ali Fethi (Okyar) söz alarak “*Cumhuriyetin ilanına müsadif 29 Teşrin-i Evvel gününün Millî Bayram addi hakkında Hariciye Vekâleti Celilesince tanzim edilen ve İcra Vekilleri Heyeti'nin 8. 2. 1341 tarihli içtimaında lede't tezekkür Meclis-i Ali'ye arzı takarrür eden layihayı kanuniye ve esbab-ı mucibe mazbatası leffen takdim kılınmıştır.* İktizasının ifa ve neticesinin inbasına müsaade buyrulmasını rica eylerim.” diyerek kanun telifine dikkat çekmiştir. Meclise sunulmuş olan önergede Fransa ve Amerika'daki kutlamalar gibi 29 Ekim'in ülke içinde ve ülke dışındaki temsilciliklerde bayram olarak kutlanması teklif edilmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde önerge kabul edilmiştir. 1925 yılından itibaren ülke içerisinde ve ülke dışında bulunan temsilciliklerde 29 Ekim'in millî bayram olarak kutlanması yönündeki kanun çıkartılmıştır. Bu kanunun hemen ardından meclis tarafından millî bayram kanunu da kabul edilmiştir (Alpaslan-Aydın 2015: 264; TBMM zabıt ceridesi devre II, içtima II, C.18: 156-57). Bayram olarak kutlamanın kabul edilmesinin ardından mecliste bir görüşme daha yapılmıştır. Görüşme sonucunda “*Cumhuriyetin ilanına müsaade 29 teşrinievvvel gününün millî bayram hakkında kanun*” isminde 4 maddelik kanun çıkarılmıştır. Bu kanununla birlikte Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının özel bir şekilde yapılması ve bayram kutlamaları hazırlıklarının bu kanuna uygun olarak organize edilmesi amaçlanmıştır (Çanak 2013: 4; Doğan 2013: 111). 1925 yılından, 1935 yılına kadar kutlamalar; resmî kabul, resmî geçit, fener alayları ve balolar şeklinde düzenlenmiştir (Bolat 2012: 63). 1935 yılına kadar Cumhuriyet Bayramı kutlamaları bu düzende devam etmiştir. Ancak 27 Mayıs 1935'te hükümet, millî bayramlar konusunda yeni bir düzenleme yoluna giderek bayram kutlamalarının içeriği konusunda değişiklik yapılmasını uygun görmüştür. Bu değişiklikle 29 Ekim Ulusal Bayram olarak

ilan edilmiş ve devlet adına yalnızca o gün tören yapılmasına karar verilmiştir (Çakmak 2010: 89).

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları hususunda yapılan düzenlenmenin ardından kutlamalar belirli bir düzen ve nizam çerçevesinde yapılmaya devam etmiştir. Yapılan bayram kutlamaları, Türk inkılabı sayesinde elde edilmiş olan kazançların ortaya konulması ve benimsetilmesi açısından önemli bir yere sahip olmuştur. Bayram kutlamaları Türkiye'nin her yerinde coşkuyla gerçekleştirilmiştir. Kutlamalarla hem cumhuriyetin kazanımlarını vatandaşların gözleri önüne sermek hem de dış devletler nezdinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Devleti'nin saygınlığını ortaya koymak imkânı sağlanmış oluyordu (Büyüktolu 2020: 962-63).

3. Bolu'da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları

Çıkarılan kanunlarla birlikte ülke içerisinde ve dışarıdaki temsilciliklerde yapılacak olan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına büyük önem verilmiştir. Ülke içinde kutlama yapılan yerler arasında Karadeniz bölgesinin batı bölümünde yer alan Bolu ili de yer almıştır. Kutlamalar, 1925-1932 yıllarını kapsayan döneme ait devlet arşivlerinde yaptığımız araştırmalarda, Bolu'da Cumhuriyet Bayramı yıl dönümü kutlamalarının yapıldığına dair herhangi bir bilgiye, belgeye rastlanmamıştır. Bu dönemde yayın yapan Bolu ve Çığır yerel gazetelerine de Millî Kütüphane'nin yayın politikasından dolayı ulaşılammıştır. Bu yüzden söz konusu döneme ait kutlamalar hakkında bilgi sahibi olmamız engellemiştir. Ancak 1933-1948 yılları arasında kutlamaların yapıldığını arşiv belgelerinden ve diğer yerel gazetelerden öğrenmekteyiz. Arşiv kayıtlarına göre Bolu vilayeti için kayıtlardaki ilk kutlama Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamasıdır. Hükümet, Cumhuriyetin getirdiği kazanımların halka benimsetilmesi anlamında daha sonraki kutlamalara örnek teşkil etmesi adına, Cumhuriyetin onuncu yıl kutlamalarına ayrı bir önem vermiştir. Bu sebeple 1925-1932 yıllarında yapılan bayram kutlamalarından farklı olarak kutlama etkinlikleri kapsamında, 9 Haziran 1933 yılında Cumhuriyetin ilanının onuncu yıldönümünü kutlanmasına dair kanun teklifi meclise sunulmuştur. Bu on iki maddelik kanun teklifinde kutlamalarda hükümetin ve halkın alacağı sorumluluklar belirlenmiştir (Öztürk 2015: 588). 1933 yılı kutlamaları onuncu yıl olması münasebetiyle oldukça önemlidir. Cumhuriyetin ilanından itibaren siyasi, sosyal, ekonomik, eğitim ve kültürel alanlarda yapılan inkılaplarla cumhuriyetin kısa süre içerisindeki başarısının tüm ülkeye ve bütün dünyaya duyurulması açısından bu kutlamalar daha anlamlı hale gelmiştir (Demirkan 1999: 147-48). Onuncu yıl kutlamaları masraflarına karşılık olarak devlet bütçesiyle hususi idare ve belediye bütçelerinde ayrılan ve ayrılacak olan paraların miktarları doğrultusunda hazırlanan rapor, İcra Vekilleri Heyeti'nce kabul olmuştur (BCA 30.18.1.2.38.55.3, 05.08.1933). 11 Haziran 1933 yılında yürürlüğe giren bu kanunla onuncu yıl dönümü kutlamalarının üç gün süreceği bildirilmiştir. Kutlama gereğince resmî dairelerin bu süre içerisinde tatil olup, diğer yerler hakkında hafta tatili kanununun uygulanacağı, kutlama işlerini yürütmek üzere merkezde Başvekâlete bağlı olan bir yüksek komisyon ve illerde yine bu işle meşgul olacak komite ve heyetlerin kurulacağı komisyon görevlendirilecektir. Komite ve heyetlerin belediye bütçelerinden kutlama masrafları

olarak ayrılan paradan hükümetçe uygun görülecek kadar harcama yapabilecekleri belirtilmiştir. Kutlama işlerinde komisyon, heyet ve komitelerin haberleşmelerinin parasız olduğu; asker, polis, jandarma, öğrenciler ve izciler gibi gurupların, Cumhuriyet Bayramı'nın onuncu yıl dönümü törenine katılacaklara araçların ücretsiz olacağı, bu bayram günlerinde bütün telgraf, mektup ve kart ücretlerinin yarıya indirileceği, Cumhuriyetin ilk on yılı hatırası olarak bir madalya basıp isteyenlere satma ve gelir fazlasını inkılaplara hizmet edecek bir esere sermaye olarak ayırma konusunda da Maarif Vekâlet'inin sorumlu olduğu belirtilmiştir (Resmî Gazete Kanun No.2305, Sayı.2437: 1; TBMM Zabıt Ceridesi Devre IV, C. 16, İçtima Senesi II: 200-202). Cumhuriyetin onuncu yıldönümü etkinliklerinde önemli bir yer tutan tiyatro gösterilerinin en iyi şekilde hazırlanması için tiyatro eserlerinin yazımının teşvik edilip başarılı bulunanların seçimine büyük özen gösterilmiştir. Bu işte görevlendirilen Temsil Komitesi eldeki ulusal piyeslerin Cumhuriyet Bayramı'nda oynanması için tanınmış yazarların eserlerini toplayarak kutlamalar çerçevesinde sahnelenmesi kararı alınmıştır. Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet ve İnkılâp konularını işleyen bu eserlerin bütün yurttan oynanmasının ulusal heyecanın artmasında etkili olacağı düşünülmüştür (Demirhan 1999: 71-72). 18 Eylül 1933 tarih ve 148 sayılı genelge ile vilayetlere cumhuriyet bayramlarında kullanacakları talimatname gönderilmiştir. Talimatnamenin giriş bölümünde bayram kutlamasının halkla buluşmak açısından anlamı üzerinde durulmuştur (Çakan 2004: 131). 1933 yılındaki kutlamalar için Bolu'ya gelen talimatnameye göre şehirde hazırlıklar başlatılmıştır. Şehir süslenmesi, ilçe ve köylerde yapılacaklar listesi belirlenmiştir. Kutlamalarda bu büyük şenliklerin manasını anlayabilmek için Türk inkılabının geçirdiği evreleri ve öncesinde bulunan Osmanlı İmparatorluğu'nun hayatını kısaca anlatmanın faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu düşünce çerçevesinde yapılan çalışmalarda onuncu yıl dönümü kutlamalarında bu konuda konferanslar verilmesi planlanmıştır (BCA 490-1-0-0-227-898-2, 29.10.1933). Bu plan dâhilinde onuncu yıl kutlamaları kapsamında Bolu merkezde 97, Düzce 185, Gerede 31, Göynük 73, Mudurnu'da 79 adet konferans düzenlenmiştir (BCA 490-1-0-0-1150-36-1, 12.12.1933).

11. yıl dönümü kutlamasında Cumhuriyet Bayramı kutlama talimatnamesi Bolu iline gönderilmiştir. Talimatnameye göre, fırka teşkilatının bulunduğu vilayet merkezi ve kazalarda halkın en çok toplandığı yerlere halk kürsüleri kurulmuştur. Kürsüler parti levhası ve bayrak takılarak süslenmiştir. Bayram meydanında ekim ayında yağmur ihtimali göz önünde bulundurularak üst kısmı kapalı kürsüler ve yerler yapılmıştır. Bayram boyunca güneşin doğuşundan batışına kadar halk kürsüsü açık bulundurulmuş ve kürsülerde 18 yaş üstü herkes söz sahibi olmuştur. Kürsülerin, idare heyetinden seçilen üç kişi tarafından yönetilmesi uygun görülmüştür (BCA 490-1-0-0-2-9-12, 12.09.1934). Vilayet merkezinde, kazalarda, nahiyelerde ve köylerde bayram candan ve içten gelen bir heyecanla kutlanmıştır. Devlet adına yapılmış olan resmî kabulden sonra Cumhuriyet Meydanı'nda yapılan merasime şehir, kasaba ve köylerden gelen yaya ve atlıların da katılımıyla merasim ve resmî geçit düzenlenmiştir. Resmî geçidin ardından cirit ve millî oyunlar gösterisi düzenlenmiştir. Cumhuriyetin feyizleriyle eski dönemin gerilikleri açık sözlerle halk kürsüsünden mukayeseli tarzla anlatılmıştır. Muazzam gece fener alayları, şenlikleri, millî oyunları ve gösterilerinden başka Bolu ve Düzce halk evlerinde birer balo

düzenlenmiştir. Baloya çoğunluğunu yerli halkın oluşturduğu 400 kişi davet edilmiştir. Baloya kadınların fazla katılmış olması kadınlık inkılabında bir zafer daha kazandırmıştır. 11. yıl kutlaması kadınlık hayatında da yeni bir dönüm yılı olmuştur. Bayram programı, sesli, hareketli ve ölçülü olarak düzenlenmiştir. Bilhassa intizam geçen yıldan daha mükemmel olmuştur. Kutlama komiteleri, fırka teşkilatı, belediyeler ve hükümet reisiyle bir ahenk tesis edilerek birlik içinde çalışılmıştır (BCA 490-1-0-0-1142-7-2, 12.11.1948).

12. yıl dönümünde, Cumhuriyet Bayramı'nın tüm halkı ilgilendirecek bir coşkunlukla kutlanması için Bolu Valisi'nin başkanlığı altında toplanan komite süratle çalışarak gereken işleri tamamlamıştır. Komitenin hazırlamış olduğu kutlama programını düzenli ve sorunsuz bir şekilde yürütmek için program içeriğini birkaç gün öncesinden halkla paylaşmıştır. Kutlamadan bir önceki günde parti, halkevi, belediye, hükümet konağı, diğer resmi, özel kurumlar, evler ve şehrin her tarafına özenle bayraklar asılmıştır. Belediye binası, parti binası, özel kuruluşlar ve 135. alayın önünde zafer takları kurulmuştur. Bunu haricinde geçit yerleri, parti binası, halkevi, valilik ve belediye binası renkli ampullerle süslenmiştir. Şehrin ortasında bulunan büyük caminin kubbesi yüzlerce renkli ampullerle donatılmış, caminin iki minaresinin arasına elektrik ampulleriyle mahya kurulmuş, ortasına Türk bayrağı asılmıştır. Programda belirlenen tarih üzerine 28 Teşrinî Pazartesi günü saat 15.00'te başlayan törene şehirdeki bütün okullar ve binlerce halkın katılımı sağlamıştır. Parti önünde hazırlanan alanda halk kürsüsünde okullar tarafından hep birden ant içme töreni yapılmıştır. Ant içme töreninin bitmesinden sonra intizam içinde, önde halkevi bandolu arkasında davullar, okullar ve coşku heyecan içinde bulunan binlerce halk şehrin belli başlı caddelerinden geçerek hükümet konağı önündeki tören alanına gelmişlerdir. Gündüz tamamlanan programın ardından gece de yağmur yağmasına rağmen coşkun kutlama gece yarısına kadar devam etmiştir.

29 Ekim günü saat 09.00'da hükümet konağında yapılan resmî kabulden sonra cumhuriyet alanında kutlama geleneğine uygun olarak intizam içinde toplanan binlerce köylü ve şehirlî halk, askerler, okullar ve partililer geçit merasiminin yapılması için önceden belirlenen krokiye göre duruşlarının düzenlenmesi yapılmış ve akabinde resmî geçit başlamıştır. Resmî geçitte önde halkevi bandosu onu takip eden 135. alay, bütün okullar, izciler, ellerinde altı oklu bayraklarla partililer, bütün esnaf kurumları ve atlılardan oluşan coşkun ve sevinçli kalabalık resmî geçit törenini gerçekleştirmiştir. Geçit töreninin son bulmasının ardından görevli 15 kişi saat 14.00'te parti önünde kurulmuş olan halk kürsüsünde cumhuriyetle başarılan işler ve devrimler hakkında halkı aydınlatan konuşmalar yapmışlardır. Günün gecesinde ise askerler, okullar ve halkın yüksek katılımıyla fener alayı düzenlenmiştir. Alay, havai fişekler eşliğinde ilin her yerinde dolaşarak davul zurnalarla millî türküler eşliğinde Atatürk ve cumhuriyete bağlılık gösteren sözler söyleyerek şehri dolaşmışlardır. Fener alayının tamamlanmasının ardından komite tarafından planlanmış olan cumhuriyet balosu halkevinin en büyük salonunda yapılmıştır. Balonun haricinde Hüseyin Karagöz Tiyatrosu Kurulu sinema binasında bayram şerefine *Kahraman* piyesi gösterime sunulmuştur. 30 Ekim günü kutlamalar ise sabah 09.00'da şehir parkı önünde toplanmış ve halk kürsüsünde aydınlatıcı konuşmalara devam edilmiştir. Konuşmaların tamamlanmasının ardından 10.50'de mezarlık açılış töreni gerçekleştirilmiştir.

Ardından şehitlik ziyaret edilmiştir. Bayram süresince Bolu merkezde evlerin önlerinde bayraklar ve fenerler asılı kalmıştır. Elektrik olmayan yerlerde ateşler yakılmıştır. Şehre bağlı ilçeler, köy ve bucaklardan alınmış olan raporlarda, Cumhuriyet Bayramı kutlama şenlikleri canlı ve coşkulu bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu kutlamalarda Düzce, Göynük Gerede ve Mudurnu'da yatılı okulların açılış törenleri de gerçekleştirilmiştir (BCA 490-1-0-0-1142-7-2, 12.11.1948; BCA 490-1-0-0-1142-7-17).

13. yıl kutlamaları kapsamında yapılacak olan faaliyetlerin düzenli bir şekilde yürütülmesi adına kutlama komisyonu kurulmuştur. Komisyonun belirlemiş olduğu plan çerçevesinde şehrin süsleme işlemi tamamlanmıştır. Ardından bayram boyunca konferanslar, temsiller ve piyesler konusunda nelerin ne zaman yapılacağı halkevi ile ortak çalışma çerçevesinde yürütülmüştür. Bayram programında kullanılmak üzere hükümet tarafından halkevine ödenek gönderilmiştir. Bir önceki yılla aynı program yapılmıştır. Şehrin belirli yerlerine taklar kurulmuş, resmî geçiş töreni, halk kürsülerinden konuşmalar, fener alayı ve akşam da halkevinde cumhuriyet balosu düzenlenmiştir (BCA 490-1-0-0-3-13-26, 26.09.1936)

14. yıl dönümü kutlamaları hazırlıkları vilayette titizlikle tertip edilmiştir. Şehrin çeşitli yerlerine bayraklarla süslemeler yapılmıştır. Parti binası, belediye binası, valilik ve Türk Ticaret Bankası ve çeşitli mahallelere taklar kurulmuştur. Meydana konulan Cumhuriyet Reisi'nin resimleri sözleriyle süslenmiş ve birçok yere büyük kıtalarla 14 yazılmıştır. Cumhuriyet alanında, halkevinde ve belediye önünde 3 gün boyunca davul ve zurnalarla bayram kutlaması yapılmıştır. Bayramın ilk gününün gecesinde ilkokul çocukları tarafından müsamere gösterisi sergilenmiştir. 29 Ekim sabahı 09.30'da hükümet konağında kabul töreni yapılmıştır. Buna müteakip Alay Komutanı, kaymakamlık makamına giderek orada asker, memur, okullar ve halkın ayrı ayrı bayramlarını kutlamıştır. 10.00'da öğrencelerin katılımıyla İstiklal Marşı söylenmiş; müteakiben askerler, okullar, esnaf cemiyetleri, köylü ve şehirlî halkın katılımıyla bir geçiş töreni yapılmıştır. Öğleden sonra Cumhuriyet Meydanı ve belediye binası önünde bulunan halk kitlelerine 14 yıl boyunca yapılan işleri anlatan konferanslar verilmiştir. Akşama doğru ise sporcular tarafından hazırlanmış olan hareketler ve müsabakalar halkın gösterisine sunulmuştur. Akşam asker ve halkın katılımıyla fener alayı havai fişekler eşliğinde coşkuyla düzenlenmiştir. Fener alayının ardından belediye sinemasında okullar tarafından tiyatro gösterisi sergilenmiştir. Gece ise halkevi salonunda balo düzenlenmiştir. Cumhuriyet Bayramı kutlaması gece boyunca şehrin çeşitli yerlerinde devam etmiştir. 30 Ekim günü ise saat 10.00'da asker, memur ve kalabalık halk kitlelerinin katılımıyla şehitliğe gidilmiş, istiklal ve cumhuriyet uğruna can veren şehitler anılmıştır. Öğleden sonra halk kürsüsünde konferanslara devam edilmiştir. Belediye önünde bando, davul ve zurnalarla millî oyunlar gösterisi yapılmıştır. Bayram kutlamaları Bolu'ya bağlı ilçelerde, köy ve bucaklarda da büyük bir coşku ile yapılmıştır (BCA 490-1-0-0-1142-7-2, 12.11.1948)

15. yıl dönümü kutlamaları için merkezden gelen talimatlara uygun olarak programın düzenlenmesi için bayram komitesi kurulmuştur. Komite ilk olarak önemli cadde, sokak, salon ve bina yüzlerinin süslenme işlemlerini gerçekleştirmiştir. Merkezden kutlamalar

için 250 lira ödenek gönderilmiştir. Ödeneğin haricinde kutlama için Bolu Belediyesi bütçesinden 800 lira, Düzce belediyesi 300 lira, Gerede ve Akçakoca belediyeleri 200 lira, Mudurnu belediyesi 220 lira ve Göynük Belediyesi 130 lira tahsilat koyduklarını Kaymakamlığa bildirmişlerdir (BCA 490-1-0-0-1142-7-2, 12.11.1948). Ayrıca bayram kutlamaları çerçevesinde Gerede'nin ışıklandırılması yapılmıştır (Son Posta 18 Nisan 1938). Kutlama programı gelen talimatlar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Yapılan inceleme ve araştırmalarda Bolu ilinde 16. 17. ve 18. yıl kutlamalarına dair herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Diğer çalışmaların incelenmesi doğrultusunda görülmüştür ki 16. 17. ve 18. yıl kutlamaları her vilayette gerçekleştirilmiştir. Bolu'da da kutlamalar gerçekleştirilmiş fakat belge bazında herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

19. yıl kutlamaları hakkında kısa da olsa bilgi edinilmiştir. 19. yıl kutlamalarında yine merkezden gelen talimatlar doğrultusunda çalışmalar yürütülmüştür. Bayram töreninin coşkulu bir şekilde geçmiştir. Bayram kutlaması esnasında bir dizi açılış gerçekleştirilmiştir. İlk olarak Vali tarafından Atatürk heykelinin, ardından ise Cumhuriyet Meydanı ve Anıt Parkı'nın açılışı gerçekleştirilmiştir (BCA 490-1-0-0-1142-7-2, 12.11.1948).

20. yıl kutlamalarında ise vilayette kutlama komitenin kurulmasıyla işe başlanmıştır. Kutlama komitesi vilayet merkezinde ilçe ve kazalarda büyük bayramın kutlaması için 10 gün öncesinden hazırlıklara başlamıştır. İlk olarak şehrin süslenmesi talimatnameye uygun olarak yapılmıştır. Kutlama komitesinin tespit ettiği şekilde taklar kurulmuş ve her tarafa Türk bayrağı asılmıştır. Parti binası, belediye binası ve diğer resmî binalara elektriklerle 20. yıl dönümü ifadesi olan XX rakamı elektrikli seri ampullerle yazılmıştır. Vilayette ve kazalarda kaymakamlar tarafından devlet namına hükümet konaklarında yapılan resmî kabulün ardından, Cumhuriyet ve Anıt Meydanı'nda toplanan muazzam kalabalık huzurunda bandonun İstiklal Marşı merasimi başlamıştır. Marşın ardından devleti temsilen günün anlam ve önemi doğrultusunda konuşmalar yapılmış ve resmî geçit düzenlenmiştir. Resmî geçitten sonra şehitliğe gidilerek millî şehitlerin kabirleri ziyaret edilerek mezarlarına çelenkler konulmuştur. Bu esnada meydana kutlamalar devam etmiştir. Bando, davul ve zurnalarla milli türküler eşliğinde gerçekleştirilen kutlamaya halk tarafından büyük katılım sağlanmıştır. Günün gecesinde ise şenliklere devam edilmiştir. Belediye ve parti tarafından tertiplenmiş ve her iki teşekkül tarafından çok miktarda havai şenlik fişekleri atılmıştır. Gece tertip olunan resmi balo halkevi salonunda sabaha kadar devam etmiştir. 30 Ekim gününde sabahtan akşama kadar bayram için tezahürata devam edilmiştir. Gündüz spor gösterileri yapılmış ve gece okullar tarafından tertip edilmiş olan müsamere gösterisi yapılmıştır. Bayramın devam ettiği günlerde halk türküleri ve konferanslar halkevi radyosu tarafından halkın dinletisine sunulmuştur. Köylerde de, Cumhuriyetin 20. yıl coşkusu sevinçle kutlanmıştır. Halk, büyük Reisi Cumhur'a ve Milli Şef'ine sevgi, bağlılıklarını ve hürmetlerini en kalbî duygularıyla sunmuşlardır. Bayram boyunca tertiplenen eğlencelerin yanında açılışlar da düzenlenmiştir. Bolu kazalarına bağlı Fasil, Bayat, Bağışlar, Demirciler, Mesçiçele, Banaz ve Yumrukaya köylerinde de program gereğince eğitimci okullarının temeli atılmıştır (BCA 490-1-0-0-1142-7-2, 12.11.1948; 490-1-0-0-1142-7-17).

21. yıl dönümü kutlaması merkezden gelen talimatlara göre düzenlenmiştir. Kurulmuş olan komite hazırlıklarını her zamanki gibi düzenlemiştir. Komite, hazırlıklar sırasında halkevi ile işbirliği içinde çalışmalarını yürütmüştür. Bolu halk evinin güzel sanatlar şubesi Cumhuriyet Bayramı hazırlıklarında şehir bandosu kurma çalışmasını gerçekleştirmiştir. Halkevi bünyesinde kurs açılması kararı alınmıştır. 12 kişilik bando kursu açılarak Cumhuriyet Bayramı faaliyetlerine başlanmıştır (Abant Bolu halkevi Kültür Dergisi 1944: 67).

23. yıl dönümünde ise, merkezden gelen talimatname doğrultusunda komitesi çalışmalarını yürütmüştür. Cumhuriyet Bayramı'nın her sene uygulanan programı bu sene uygulanmıştır. Sayın Vali Vekili Kemal Adımlı protokol mucibince valilik makamında tebrikleri kabul etmiştir. Programın gündüz uygulanacak olan kısımları büyük bir intizam içinde uygulanarak bayramın bir düzen içinde kutlanmasını sağlanmıştır. Valilik tarafından verilen Cumhuriyet balosu daha müsait bir bina olmasından dolayı Orman Ortaokulunun sinema salonunda düzenlenmiştir. Çok nezih ve samimi bir hava içinde geç vakitlere kadar balo devam etmiştir (Yeşil Bolu 6 Kasım 1946, s.1).

24. yılda ise, Cumhuriyet Bayramı kutlamaları ayın 28'i günü öğleden sonra radyodan yayınlanan Başbakan'ımızın nutkuyla birlikte tüm yurttan başlamıştır. Bayramın başlayış saatinden itibaren Bolu şehri bayraklarla donatılmış, yer yer kurulan zafer taklarının ve bezenen yeşilliklerin süslediği şehirde güzel görüntüler ortaya çıkmıştır. Millî heyecanı temsil eden türkülerini davul zurna eşliğinde halk tarafından seslendirilmiştir. Bu eğlence gece yarısına kadar süsleme için yapılan ışıkların altında devam etmiştir. Havai fişeklerin ardı ardına geceyi aydınlatması halkın neşe ve coşkusunu daha da artırmıştır. 29 Ekim günü yine program gereğince Vali, hükümet adına ve protokol sırasıyla gelen ziyaretçilerin tebriklerini kabul etmiştir. Tebriklerin ardından Cumhuriyet Meydanı'nda halk arasında tebrik merasimi düzenlenmiştir. Merasimin sona ermesiyle Anıt Park'a gidilerek Atatürk anıtına çelenkler bırakılmış ve burada birkaç konuşma gerçekleştirilmiştir. Ardından resmî geçit töreni yapılmıştır. Vatan uğruna hayatlarını feda edenler de unutulmamış, bayram kutlamasında bulunanlar şehitliğe gidilerek saygı ve minnettarlıklarını sunmuşlardır. Bayram programında sportif faaliyetlere de yer verilmiştir. Bununla ilgili olarak öğleden sonra Orman Okulu stadında bir maç tertip edilmiştir. Bayram günlerinde açılış merasimlerine de dikkat edilmiştir. Mudurnu ilçesinde bulunan halkevi binasının iyileştirilmesinin ardından Mudurnu halkevi binasının açılış parti başkanı ve halkın huzurunda Vali tarafından yapılmıştır. Günün gecesinde Bolu Orman okulunun büyük müsamere salonunda hükümet adına verilen Cumhuriyet balosu seçkin davetlilerin huzurunda gecenin üçüne kadar devam etmiştir. Bu sırada dışarıda da, binlerce halk davul, zurna ve havai fişekler eşliğinde binlerce elektrik ampulünün ışıklandığı şehirde büyük bayram kutlamasına devam etmiştir (Yeşil Bolu 2 Kasım 1947, s.1-3-5).

Cumhuriyetin 25. yıl dönümü münasebetiyle merkezden gelen talimatname doğrultusunda merkez komite çalışmalarını tamamlamış ve bayram kutlamaları geçen yılki düzende devam etmiştir. Merkezde yapılan bayram kutlamalarının yanında ilçe halk odaları da çalışmalarını tamamlamış ve bayram süresince yapılmış olan faaliyetleri anlatan

ayrıntılı raporu merkez komiteye sunmuştur. Mengen halk odasının raporuna göre, ilk olarak halk odasında bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda bayramı programlayacak ve yönetecek olan komite kurulmuş ve işler listelenerek program düzenlenmesi yapılmıştır. Bayram kutlamasının başlamasıyla birlikte halkın yüksek katılımıyla bayram coşkusu tüm Mengen'i sarmıştır. Özellikle gençler arasındaki cumhuriyet sevincinin paylaşımı gece 23.30'a kadar sürmüştür. Ertesi günkü kutlamada halk odasının büyük salonunda toplanılmış, Atatürk'e ve cumhuriyete olan sevgi ve bağlılıkları dile getirilen konuşmalar dinlenmiş ve gösteriler izlenmiştir. Demirciler ve Baha Hızır öğretmenleri tarafından hazırlanmış olan müzik sanatı ve memlekete dair oyun havaları eşliğinde fevkalade neşeli bir bayram günü yaşanmıştır. Bununla beraber yeni kazanın ilk Cumhuriyet Bayramı kutlaması, 25. yıl kutlamalarına denk gelmiştir. Mengen halk odasının hazırlamış olduğu gösteriler sayesinde şimdiye kadar eşi görülmemiş bir kutlama gerçekleştirilmiştir. Kutlamalar sırasında halk türküleri, koro, serbest etkinlik, şiir dinletisi, oyunlar ve deniz müsamesesi düzenlenmiştir. Kutlamalarda halk arasında emsali görülmemiş sevinç ve coşku gözler önüne serilmiştir (BCA 490-1-0-0-1142-7-2, 12.11.1948).

4. Sonuç

29 Ekim 1923 tarihinden itibaren yeni devlet yeni bir rejime sahip olmuştur. Devlet, yeni rejimin halka tanıtılması ve halk tarafından benimsenmesi için milli bayram kutlanması olgusunu ortaya çıkarmıştır. Bayram kutlamalarıyla birlikte devlet hem halk ile devletin kaynaşmasını, hem de kısa süre zarfında gerçekleştirilmiş olan büyümenin halka gösterilmesi imkânını da sağlamış olacaktır. Bu düşüncenin akabinde halkın devlete olan bağlılığının artacağı düşünülmüştür. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 1925 yılından sonra belirli bir düzenlemenin yapılmasıyla birlikte sistemli ve düzenli bir şekilde yurdun her yerinde büyük halk katılımlarıyla kutlanmaya başlanmıştır. Devlet, tüm imkânlarını seferber ederek merkezden taşraya bayram anlayışını halka yerleştirme çalışmasında elinden geleni yapmış ve bu konuda başarı sağlamıştır. Kutlamalar tüm ülkedeki il, ilçe, köy ve kasabalarda coşku ile gerçekleştirilmiştir. Kutlama coşkusu tüm Türkiye'de yaşandığı gibi Bolu ilinde de yaşanmıştır. Bolu ilinde merkezden gönderilen talimatlar doğrultusunda bayram kutlama programı düzenlenmiştir. Programın düzenlenmesi ve yönetilesi için kutlama komitesi oluşturulmuştur. Kutlamanın organize edilmesinde komite, parti ve halkevi koordineli bir şekilde çalışmıştır. Program dâhilinde gündüz yapılan etkinlikler arasında ilk olarak, şehrin her yerinde köy, bucak ve kasabalar da dâhil halk kürsüleri kurulmuştur. Halk kürsülerinden yapılan konuşmaların genel seyri cumhuriyetin kuruluşundan önceki dönem, yeni devletin kuruluş süreci ve cumhuriyetin ilanının ardından ülkece kaydedilen ilerlemeler titizlikle anlatılmıştır. Gündüz yapılan diğer aktiviteler ise resmî geçit töreni, resmî bayramlaşma ve açılışlar olmuştur. Gece ise fener alayları ve balolar düzenlenmiştir. Bolu'daki Cumhuriyet Bayramı kutlamaları 1933-48 yılları arasında katılımcıların çok olduğu coşkulu bir havada geçmiştir. Bayram merkezden gönderilen talimatnameye uygun olarak öğrencilerin, sivil toplum örgütlerinin, esnaf kuruluşlarının, kamu görevlilerinin katılımıyla, devlet ve halkın bütünleştiği bir seremoni içinde kutlanmıştır. 1933-48 yılları arasında kutlamalar bir seyir halinde yapılmış olsa da bazı yılların kutlamalarında ayrı bir coşkunluk olmuştur.

Buna en iyi örnek olarak 1933 ve 1934 yıllarında yapılmış olan kutlamalar gösterilebilir. 1933 yılındaki onuncu yıl kutlaması münasebetiyle hükümet kutlamaların daha görkemli olması konusunda çalışmalar yürütmüştür. Çalışmalar neticesinde Bolu'daki onuncu yıl kutlaması diğer yıllara göre katılımın daha çok olduğu ve coşkunun daha fazla olduğunu söylenebilir. 1934 yılındaki kutlamalar da ise, kadınların daha çok ön planda çıktığı ve kadınlara daha çok yer verildiği görülmektedir. Böylece kadınlar için yapılan inkıaplarda sağlanan başarı ve destek ön plana çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- BCA, 30.18.1.1.12.75.6, 08.02.1925
BCA, 30.18.1.2.38.55.3, 05.08.1933
BCA, 490-1-0-0-227-898-2, 29.10.1933
BCA, 490-1-0-0-1150-36-1, 12.12.1933
BCA, 490-1-0-0-2-9-12, 12.09.1934
BCA, 490-1-0-0-3-13-26, 26.09.1936
BCA, 490-1-0-0-1142-7-2, 12.11.1948
BCA, 490-1-0-0-1142-7-17

Resmi Yayınlar

- Resmi Gazete
- TBMM Zabıt Ceridesi
- Yeşil Bolu
- Abant Bolu halkevi Kültür Dergisi
- Son Posta

Kitap ve Makaleler

Ahmad, F. (2019) *Bir Kimlik Peşinde Türkiye*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 6. Baskı.

Akbulut, D. A. (2002) “İkinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyetin İlanı” *Türkler Ansiklopedisi C.16*, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları ss.332-337.

Albayrak, H. (1987) “Osmanlı’dan Cumhuriyete Milli Bayramlar” *Tarih ve Toplum Dergisi*, C.8, S. 43, ss.31-38.

Alpaslan, E. – Aydın, T. (2015) “Tek Parti Döneminde Maraş’ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları 1934 1945”, *Ksu Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2) ss.261-284.

Bolat, B. (2012) *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Büyüktolu, R. (2020) “Hakkari-Yüksekova’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1940-1941)” *Bir Serhat Vilayeti Hakaret Uluslararası Sempozyum Bildirileri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, ss.955-984.

Çakan, H. (2004). *Konuşunuz, Konuşturunuz Tek Parti Döneminde Propagandanın Etkin Silahı: Söz*, İstanbul: Otopsi Yayınları.

Çakmak, F. (2010) “Bursa’da Onbeşinci Yıl Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları” *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl.11, S.18, ss.87-109.

Çanak, E. (2013) “Adana’da Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları” *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* C.XXIX, S.86, ss.1-25.

Demir, Ş. (2015) “Tek Parti Döneminde Siirt’te Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları” *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* S.4, ss.38-48.

Demirkan, N. (1999), *Cumhuriyetin Onuncu Yılı'nın Türk İnkılap Tarihinde Yeri ve Önemi*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Doğan, H. (2013) “Yozgat’ta Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1925-1943)”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, C.6 S.5, ss.107-125.

Doğanay, Y. (2007) “Cumhuriyet’in Onuncu Yıl Kutlamaları” *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 5, S.9, ss.119-143.

Erdem, S. (1992) “Bayram” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* C.5 İstanbul: S.257, ss.257-59.

Karpat, K. (2016) *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları 7. Baskı.

Kemal, Gazi M. (2012) *Nutuk* C.2, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kuran, E. (2002) “Türkiye Cumhuriyeti’nin Kuruluşu” *Türker Ansiklopedisi* C.16, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, ss.327-337.

Öztürk, G. (2015) “Niğde’de Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1926-1948)”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences* (Http://Jss.Gantep.Edu.Tr) 14(3), ss.585-599.

Şarkılı, C. (2019) “Demokrat Parti Döneminde Diyarbakır’da Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları ve Kutlamaların Yerel Basına Yansımaları 1950-1960”, *Turkish Studies* 14/2, ss.359-82.

Tanış, C. (2020) “Milli Şef Döneminde Kırşehir’de Cumhuriyet Bayramı Hazırlıkları ve Kutlamaları”, *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye Büyük Millet Meclisi 100. Yıl Özel Sayı*, ss.91-108.

Toprak, Z. (2020) *Atatürk Kurucu Felsefenin Evrimi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Zürcher, E. J. (2016) *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İstanbul: İletişim Yayınları.